

УДК 811.111:81'42

ОЦІНКА ТА КОМУНІКАТИВНИЙ АКТ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Гуменюк Н. Г.

Подана робота присвячена розгляду оцінки в англійській мові. Оцінка, яка, за своєю природою, позбавлена прагматичної компоненти, не може вважатися окремим комунікативним актом. Проте, вона може впливати на реалізацію іллокутивної сили комунікативного акту, дистанцюючи або ж наближаючи оцінюваний об'єкт до кола спілкування учасників акту комунікації, формуючи позитивне/негативне ставлення до оцінюваного об'єкту. Проте, жодна оцінка не може вважатися ані істинною, ані надуманою. Вона є продуктом суб'єкта оцінки, вона є однією із існуючих у світі точок зору.

Ключові слова: оцінка, комунікативний акт, іллокутивний ефект, прагматична компонента, пропозиційна компонента.

Данная работа посвящена рассмотрению оценки в английском языке. Оценка, которая, по своей природе, лишена коммуникативной составляющей, не может считаться отдельным коммуникативным актом. Однако, она может влиять на реализацию иллокутивной силы коммуникативного акта, приближая или отдаляя оцениваемый объект от сферы общения участников коммуникации, формируя позитивное / негативное отношение к оцениваемому объекту. Однако, ни одна оценка не может считаться ни истинной, ни ложной. Она является продуктом субъекта оценки, она является одной из существующих точек зрения в мире.

Ключевые слова: оценка, коммуникативный акт, иллокутивный эффект, прагматическая составляющая, пропозициональная составляющая.

The following work is devoted to the problem of appraisal in English. Appraisal which has no pragmatic component according to its nature is not considered to be the separate communicative act. But it influences the realization of the communicative act illocutive force by putting the appraised object far or near the sphere of the communicative relations between its participants, by forming positive/negative attitude towards the appraised object. But each appraisal can be neither true, nor invented. It is the product of the subject of appraisal, it is one of the existed view points.

Key words: appraisal, communicative act, illocutive effect, pragmatic component, proposition component.

Оцінка. Чи можна її вважати окремим комунікативним актом? До сих пір в оточенні науковців немає єдності думок з огляду на це питання. Одна група вчених вважає, що оцінка не може бути комунікативним актом [4; 5; 10], інша група вчених признає існування оцінного комунікативного акту [3; 7]. Саме розгляду цього спірного, проблемного питання і присвячена наша робота.

Як відомо, оцінка є універсальною категорією, яка містить уявлення про гарне й погане, про добро й зло. "У внутрішньому світі людини оцінка завжди відповідає думкам, бажанням, відчуттям, обов'язку та цілеспрямованій волі" [1, с. 6].

В оцінці завжди присутній суб'єктивний і об'єктивний фактор, тому що будь-яка оцінка судження передбачає наявність суб'єкта оцінки (особа, від якої йдеться оцінка) та об'єкта оцінки (особа, предмет, явище, яке підлягає оцінюванню). Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного в оцінці є діалектичним, де суб'єктивне зростає зворотно-пропорційно до зростання об'єктивного в оцінці [9, с. 2].

В мові будь-яке оцінне судження може бути представлене у формі:

X is good / bad .

Як відомо, в картині світу судження "X is good/ bad" не є ані істинним, ані неправдивим [6, с. 43], тому що в світі оцінок діє не істинність щодо об'єктивного

світу, а істинність щодо концептуального світу учасників акту комунікації. При цьому, “оцінка не намагається указати точне місце об’єкта з його ознаками в рамках картини світу, а лише розміщує його в деяку зону оцінної шкали” [2, с. 7]. Тому, на нашу думку, будь-яка оцінка не може вважатися ані істинною, ані правдивою, вона завжди є продуктом певного суб’єкта, судження якого може або ж правильно, або ж помилково відтворювати оточуючий світ.

Оцінка пов’язана з учасниками комунікативного акту, який передбачає наявність промовця (говорючий, пишучий, адресант), співрозмовника (слухаючий, читаючий, адресат) і третіх осіб. Як відомо, оцінюватися може як сам адресант, так і сам адресат і треті особи. Проте, за правилами комунікації, негативна оцінка, яка надається або ж адресанту, або ж адресату, може призвести до непорозуміння, конфлікту і, навіть, до розриву у відносинах між учасниками акту комунікації. Тому надавати негативну оцінку головним учасникам комунікативного акту, якими є адресант і адресат, необхідно дуже обережно.

Загально відомо, що комунікативний акт, який є мовленнєвою дією учасників комунікації, який є процесом взаємодії говорючого та його співрозмовника, передбачає наявність локутивного, перлокутивного та іллокутивного ефектів, де перлокутивний ефект висловлювання націлений на промовця (адресанта), іллокутивний ефект – на співрозмовника (адресата) [8, с. 160]. “Виконуючи іллокутивний акт, промовець має намір отримати певний результат, намагаючись вплинути на співрозмовника з метою розпізнання ним (співрозмовником) наміру отримати цей результат” [8, с. 160]. Але, щодо розпізнання наміру отримання результату співрозмовником, ми неповністю поділяємо точку зору Сьорля, вважаючи, що промовець може маскувати свої справжні наміри впливу на адресата і, навіть, їх приховувати. Проте, іллокутивний ефект – це акт мовленнєвого впливу на адресата з метою отримання від нього певних результатів, які потрібні промовцю.

З огляду на це, будь-яке висловлювання, яке може складати комунікативний акт, можна звести до форми:

I/We Villoc. You,

де дієслово *Villoc* відображає іллокутивний ефект, ефект впливу на адресата.

Слід зазначити, що будь-яке висловлювання, яке може складати комунікативний акт, має прагматичну компоненту (намір впливу на адресата) та пропозиційну компоненту (інформаційний зміст висловлювання). Іншими словами, будь-яке висловлювання про щось повідомляє (має пророзиційну компоненту) та має певну силу впливу на адресата (має прагматичну компоненту).

В цьому сенсі, оцінка у формі “X is good/bad” не є комунікативним актом, тому що вона позбавлена іллокутивного ефекту. Комунікативний акт, який містить оцінку, можна звести до форми:

I/We Villoc. You, that X is good/bad,

де “*I/We Villoc. You*” є прагматичною компонентою цього висловлювання, а “*X is good/bad*” є пропозиційною компонентою висловлювання. Оцінка завжди входить до пропозиції висловлювання [10, с. 7]. Наведемо приклад:

He is rather nervous. He is careless. I can't recommend you this specialist.

Поданий комунікативний акт можна звести до висловлювання:

I inform you, that he is a bad specialist,

де оцінка “*he is a bad specialist*” входить до пропозиції цього висловлювання, а прагматична компонента цього інформативного комунікативного акту зведена до форми “*I inform you*”.

Існують випадки, коли оцінні судження, які за своєю природою позбавлені прагматичної компоненти, можуть її набувати в межах певного дискурсу, залежно від прагнень і інтенцій промовця. Так, у ситуації з чітким розподілом соціальних ролей секретаря і начальника (боса) оцінне судження у формі ствердження “*The flowers are terrible*” набуває значення у формі команди “*Water the flowers!*”. В цьому випадку транспозиція ствердження у формі оцінного судження до форми спонування до дії не є прихованою в міру того, що між комунікантами є чіткий розподіл ролей і обов’язків, що кожний з них добре розуміє значення цієї фрази. Проте даний комунікативний акт, який містить оцінку, не є оцінним, за своєю

суттю, його іллокутивна сила – пряме спонукання до дії. Вище зазначений комунікативний акт не є оцінним актом, але ж спонукальним, бо його призначення не розміщувати оцінний об'єкт на аксіологічній шкалі, але спонукати співрозмовника до дії.

Таким чином, за своєю природою оцінка, яка містить судження про щось позитивне/негативне, не має комунікативної компоненти і не може вважатися окремим оцінним комунікативним актом. Проте, вона може впливати на реалізацію іллокутивної сили певного комунікативного акту.

Як відомо, головне призначення оцінки – це розміщувати оцінний об'єкт на певному місці аксіологічної шкали, що для процесу комунікації набуває значення “спілкуватися / дистанціюватися”, “мати відношення / відсторонюватися” від оцінюваного об'єкта.

Таким чином, оцінка “*X is good/bad*”, яка надається оцінюваному об'єкту, може повторюватися багато разів і цим вплинути на співрозмовника, накопичуючи у нього або ж позитивне, або ж негативне ставлення до об'єкту, який підлягає оцінюванню. Як результат такого накопичення, співрозмовник може або ж орієнтуватися на співпрацю з оцінюваним об'єктом, або ж викреслити його з кола свого спілкування.

При цьому, оцінка “*X is good/bad*”, яка не є ані правдивою, ані надуманою, яка лише розміщує оцінюваний об'єкт на шкалі оцінок за уявленням суб'єкта оцінювання, може або ж накопичуватися, змінивши картину світу людини, котрій призначена ця оцінка, або ж залишитись лише точкою зору суб'єкта оцінки, яким в акті комунікації є промовець.

Як відомо, застарілі уявлення про світ змінюються досить повільно. Цей процес потребує часу. Цей процес не може бути безболісним, безконфліктним, особливо, якщо судження про об'єкт змінюється на протилежний.

Зміни в оцінній системі людини можуть призвести до зміни її уявлення про світ, а пізніше і, навіть, до зміни лінії її поведінки до оцінюваного об'єкту. Так спрацьовують технології впливу на людину у засобах масової комунікації: радіо, телебачення, Інтернет, преса та реклама.

Таким чином, оцінка, яка за своєю природою позбавлена прагматичної компоненти, не може вважатися окремим комунікативним актом. Проте, вона може впливати на реалізацію іллокутивної сили комунікативного акту, дистанціюючи або ж наближаючи оцінюваний об'єкт до кола спілкування учасників акту комунікації, формуючи позитивне/негативне ставлення до оцінюваного об'єкту. Але слід зазначити, що оцінне судження може залишитись поза увагою учасників комунікації, залишаючись однією з багатьох існуючих у світі точок зору, що є достатньо природнім.

Результати цієї роботи можуть бути корисними у подальшому розгляді скритих, непрямих комунікативних актів, у розгляді дискурсів як індивідуального, так і масового впливу на людини.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. / Н. Д. Арутюнова – М.: Наука, 1988. – 339 с.
2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М.: Наука, 1985. – 228 с.
3. Гончарова Н. В. Аксіологічна структура англійського діалогічного дискурсу (на матеріалі художньої прози): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови” / Н. В. Гончарова. – Київ, 2002. – 19 с.
4. Гуляр Т. Б. Комунікативні оціночні дії в іллокутивних і перлокутивних актах // Высказывание и дискурс в прагматическом аспекте / Сб. научн. тр. Киевск. ин-та ин. яз. – Киев, 1989. – С.30-34.
5. Гуменюк Н. Г. Дейкитические маркеры как фактор, влияющий на реализацию категории оценки в тексте (на материале англоязычной прессы и рекламы): Дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Н. Г. Гуменюк. – Киев, 1996. – 169 с.
6. Ивин А. А. Основание логики оценок./ А. А. Ивин. – М.: Изд-во МГУ, 1970. – 230 с.

7. Мирончук Т. А. Семантичні та прагматичні особливості виправдання в сучасній англійській мові: : Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" / Т. А. Мирончук. – Київ, 1998. – 16 с.

8. Серль Дж. Что такое коммуникативный акт? // Новое в зарубежной лингвистике. – М: Прогресс, 1986. – Вып. XVII: Теория речевых актов. – С. 151-170.

9. Сорокин Ю. Е. Синтаксические конструкции приблизительной оценки в английском языке: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 "Германские языки" / Ю. Е. Сорокин. – М., 1988. – 24 с.

10. Федотова Е. И. Коммуникативно-функциональные и семантические особенности предложений оценочного типа в современном английском языке (объект оценки – адресат): Дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.04 "Германские языки" / Е. И. Федотова – Киев, 1987. – 207 с.